

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

1^Η ΕΝΟΤΗΤΑ

Α΄ μέρος

1. ΙΕΡΟΓΛΥΦΙΚΑ

Ιερογλυφικό κείμενο της εποχής των Πτολεμαίων

Τα ιερογλυφικά είναι τα αρχαιότερα εικονιστικά σύμβολα που χρησιμοποιούνταν στην αρχαία αιγυπτιακή γραφή. Η λέξη προέρχεται από τα αρχαία ελληνικά: «ιερές γλυφές» (δηλαδή ιερά ανάγλυφα) επειδή χρησιμοποιήθηκαν σε ιερά θρησκευτικά κείμενα. Η γραφή αυτή αποκρυπτογραφήθηκε από τον Ζαν-Φρανσουά Σαμπολιόν το 1822, ο οποίος χρησιμοποίησε την περίφημη Στήλη της Ροζέττας.

2. Γραμμική γραφή Α΄

Η Γραμμική Α δεν έχει αποκρυπτογραφηθεί και αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα μυστήρια της σύγχρονης αρχαιολογίας.

Σπαράγματα πινακίδων Γραμμικής Α από το Δωμάτιο Δ18Α του προϊστορικού οικισμού του [Ακρωτηρίου](#) της [Θήρας](#)

3. Γραμμική γραφή Β΄

Δείτε και το βιβλίο Ιστορίας της Α΄ Γυμνασίου

Η Γραμμική Β αρχικά δεν ταυτίστηκε με καμία γλώσσα. Πολύ αργότερα από την ανακάλυψη των πινακίδων και μετά από πολλές αποτυχημένες προσπάθειες αρχαιολόγων και γλωσσολόγων, αποκρυπτογραφήθηκε το 1952 από το νεαρό αρχιτέκτονα Μάικλ Βέντρις (M. Ventris). Ο Βέντρις ζήτησε τη βοήθεια του κλασικού φιλόλογου Τζων Τσάντγουικ (J. Chadwick) με τη βοήθεια του οποίου ερμήνευσαν με σιγουριά 65 από τα 88 τότε γνωστά σύμβολά της, διατυπώνοντας τους βασικούς κανόνες ορθογραφίας της και φέρνοντας στο φως μια αρχαϊκή ελληνική διάλεκτο πέντε αιώνες παλαιότερη από τα Ελληνικά του Ομήρου.

4. Πώς έγραφαν οι αρχαίοι Έλληνες;

Αξιοποιούμε τη σ. 16-17 του υπάρχοντος σχολικού εγχειριδίου.

Β' μέρος : ΚΕΙΜΕΝΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΦΑΣΕΩΝ

Της ΕΞΕΛΙΞΗΣ Της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΗ ΕΠΟΧΗ (1100-700 π.Χ)

1. ΠΟΙΗΣΗ: ΕΠΙΚΗ

Προοίμιο Ομήρου Οδύσσειας (στ.1- 10)

(από τα παλαιότερα σωζόμενα κείμενα της ΑΕ Γραμματείας).

Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα,
 πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
 πλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν
 πτολίεθρον ἔπερσεν·
 πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν
 ἄστεα καὶ νόον ἔγνω,
 πολλὰ δ' ὃ γ' ἐν πόντῳ πάθεν
 ἄλγεα ὃν κατὰ θυμόν,
 ἀρνύμενος ἦν τε ψυχὴν καὶ
 νόστον ἐταίρων.
 ἀλλ' οὔδ' ὧς ἐτάρους
 ἐρρύσατο, ἰέμενός περ·
 αὐτῶν γὰρ σφετέρῃσιν
 ἀτασθαλίῃσιν ὄλοντο,
 νήπιοι, οἳ κατὰ βοῦς
 Ὑπερίονος Ἥελίοιο
 ἦσθιον· αὐτὰρ ὁ τοῖσιν
 ἀφείλετο νόστιμον ἦμαρ.
 τῶν ἀμόθεν γε, θεά, θύγατερ
 Διός, εἰπέ καὶ ἡμῖν.

Τον άντρα, τραγούδησέ μου,
 Μούσα, τον
 πολύτροπο, ο οποίος πλανήθηκε
 πάρα
 πολύ, αφότου κατάφερε να
 εκπορθήσει
 την ιερή πόλη της Τροίας και
 είδε πολλών ανθρώπων τις
 πόλεις και γνώρισε τη
 νοοτροπία, ενώ μέσα στον πόντο
 δοκίμασε πολλές πίκρες
 κατάκαρδα,
 προσπαθώντας να γλυτώσει και
 τον
 εαυτό του και να ξαναφέρει
 τους
 συντρόφους του στην πατρίδα.
 Αλλά
 ούτε κι έτσι έσωσε τους φίλους
 του, αν
 και το επιθυμούσε. Γιατί, οι
 ανόητοι,
 χάθηκαν απ' τις δικές τους
 ατασθαλίες,
 σαν έφαγαν τα βόδια του
 Ὑπερίονα
 Ηλίου. Όμως κι αυτός τους
 αφάιρεσε τη

γλυκιά ημέρα του γυρισμού. Γι'
 αυτά,
 βέβαια, θεά, θυγατέρα του Δία,
 πες και
 σε μας, απ' όποιο μέρος
 θέλεις,
 αρχίζοντας.

ΑΡΧΑΙΚΗ ΕΠΟΧΗ (7ος- 5ος αι. π. Χ.)

2. ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

A. Αρχίλοχος, Ελεγεία

εἰμὶ δ' ἐγὼ θεράπων μὲν
 Ἐνυαλίῳ ἄνακτος

καὶ Μουσέων ἐρατὸν δῶρον
 ἐπιστάμενος

Εγώ είμαι και δούλος του
 Ενυαλίου

άρχοντα (του Άρη)

Αλλά και βαθύς γνώστης
 αγαπητού δώρου των Μουσών

B. Επιγράμματα από το Σιμωνίδη τον Κείο

ὦ ξεῖν' ἀγγέλλειν
 Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῆδε
 κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι
 πειθόμενοι.

Ξένε, ανάγγειλε στους
 Λακεδαιμόνιους,
 ότι εδώ βρισκόμαστε έχοντας
 δώσει
 πίστη στα δικά τους λόγια

Τα επιγράμματα ήταν γραμμένα στη δωρική διάλεκτο. Οι αρχαίοι Έλληνες, μιλούσαν, ανάλογα με τη φυλή από την οποία προέρχονταν, τη δική τους διάλεκτο. Ανάλογα γράφονταν και τα είδη της γραμματείας. Τα επιγράμματα συνήθιζαν να τα γράφουν σε *δωρική διάλεκτο*.

τῶν ἐν Θερμοπύλαις θανόντων
εὐκλεῆς μὲν ἅ τύχα*, καλὸς δ'
ὁ πότιμος, βωμός δ' ὁ τάφος,
πρὸ γόνων δὲ μνᾶστις, ὁ δ'
οἴκτιος ἔπαινος·

ἅ τύχα = ἡ τύχη

αυτῶν που σκοτώθηκαν στις
Θερμοπύλες
ἐνδοξη ἡ τύχη, ωραῖος ὁ
θάνατος
Βωμός (ας εἶναι) ὁ τάφος,
ἀντὶ θρήνων ἡ
μνήμη, κι ὁ οἴκτιος ἔπαινος.

ΚΛΑΣΙΚΗ ΕΠΟΧΗ (5ος αι. π. Χ.)

3. ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ (Σοφοκλή, Αντιγόνη, στ. 1-6)

Ἦ κοινὸν αὐτάδελφον Ἰσμήνης	Ἀγαπημένη μου ἀδερφή Ἰσμήνη,
κάρα, ἄρ' οἴσθ' ὅτι Ζεὺς τῶν	ἀραγε ξέρεις ποια ἀπὸ τις
ἀπ' Οἰδίπου κακῶν ὅποιον οὐχὶ	συμφορές που προέρχονται ἀπ'
νῶν ἔτι ζῶσαιν τελεῖ; Οὐδὲν	τον Οἰδίποδα ὑπάρχει που νὰ
γὰρ οὔτ' ἀλγεινὸν οὔτ' ἄτης	μὴν
ἄτερ οὔτ' αἰσχροῦν οὔτ' ἄτιμον	ἔχει στείλει ὁ Ζεὺς σε ἐμὰς
έσθ' ὅποιον οὐ τῶν σῶν τε	τις
κάμῶν οὐκ ὀπωπ' ἐγὼ κακῶν.	δύο που ἀκόμα ζούμε; Γιατί
	τίποτα οὔτε θλιβερό, οὔτε
	καταστροφικό, οὔτε αἰσchrό,
	οὔτε
	ἀτιμο ὑπάρχει το ὁποῖο νὰ μὴν
	έχω δεῖ ἐγὼ ἀνάμεσα στις δικές
	σου καὶ στις δικές μου
	συμφορές.

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

4. ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΙΑ: Προοίμιο από την Ιστορία του Ηροδότου

Ηροδότου Ἀλικαρνησέος
 ἱστορίας ἀπόδεξις ἦδε, ὡς
 μήτε τὰ γενόμενα ἐξ
 ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα
 γένηται, μήτε ἔργα μεγάλα τε
 καὶ θωμαστά, τὰ μὲν Ἕλλησι,
 τὰ δὲ βαρβάροισι
 ἀποδεχθέντα, ἀκλεᾶ γένηται,
 τὰ τε ἄλλα καὶ δι' ἣν αἰτίην
 ἐπολέμησαν ἀλλήλοισι.

Του Ηροδότου από την
 Αλικαρνασό
 αυτή είναι η έκθεση της
 ιστορίας του
 ώστε ούτε τα γενόμενα από
 τους
 ανθρώπους με το χρόνο να
 φθαρούν,
 ούτε και τα έργα, τα μεγάλα
 και τα
 αξιοθαύμαστα που
 πραγματοποιήθηκαν
 άλλα μεν από Έλληνες, άλλα
 από
 βάρβαρους να μείνουν άδοξα
 και (να
 φανεί) για ποια αιτία
 πολέμησαν ο ένας τον άλλον.

5. ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ (Αποσπ. από τον Πρωταγόρα του Πλάτωνα)

Ἦν γάρ ποτε χρόνος ὅτε θεοὶ
 μὲν ἦσαν, θνητὰ δὲ γένη οὐκ

Ἦταν λοιπόν, κάποτε εποχή,
 όταν θεοί μεν υπήρχαν,
 αλλά δεν υπήρχαν θνητά

ἦν. ἐπειδὴ δὲ καὶ τούτοις
 χρόνος ἦλθεν εἰμαρμένος
 γενέσεως, τυποῦσιν αὐτὰ θεοὶ
 γῆς ἔνδον ἐκ γῆς καὶ πυρὸς
 μείξαντες καὶ τῶν ὅσα πυρὶ
 καὶ γῆ κεράννυται. ἐπειδὴ δ'
 ἄγειν αὐτὰ πρὸς τὸ φῶς
 ἔμελλον, προσέταξαν Προμηθεῖ
 καὶ Ἐπιμηθεῖ κοσμησαί τε καὶ
 νεῖμαι δυνάμεις ἐκάστοις ὡς
 πρέπει.

γέννη. Ὄταν ὁμως και γι'
 αυτά ήρθε ο καθορισμένος
 χρόνος της γεννήσεώς τους
 πλάθουν αυτά οι θεοί μέσα
 στη γη, αφού έκαναν μείγμα
 από χώμα και φωτιά και
 από όσα ανακατεύονται με
 χώμα και φωτιά. Ὄταν ὁμως
 επρόκειτο να τα οδηγήσουν
 στο φως, πρόσταξαν τον
 Προμηθέα και τον Επιμηθέα
 να τα διακοσμήσουν και να
 κατανεύουν τις δυνάμεις
 στο καθένα όπως πρέπει.

6. ΡΗΤΟΡΕΙΑ

(Λυσία, Υπέρ Αδυνάτου)

Ὀλίγου δέω χάριν ἔχειν, ὧ
 βουλή, τῷ κατηγορῶ, ὅτι μοι
 παρεσκεύασε τὸν ἀγῶνα
 τοῦτον, εἰ πρότερον οὐκ ἔχων
 πρόφασιν ἐφ' ἧς τοῦ βίου
 λόγον δοίην, νυνὶ διὰ τοῦτον
 εἴληφα. καὶ πειράσομαι τῷ
 λόγῳ τοῦτον μὲν ἐπιδείξαι
 ψευδόμενον, ἑμαυτὸν δὲ
 βεβιωκότα μέχρι τῆσδε τῆς

Δεν απέχω πολύ, κύριοι
 βουλευτές, από το να οφείλω
 χάρη στον κατήγορό μου,
 διότι μου κατασκεύασε αυτόν
 εδώ το δικαστικό αγώνα.
 Γιατί, ενώ προηγούμενα δεν
 είχα πρόφαση για να
 λογοδοτήσω για τη ζωή μου,
 τώρα εξαιτίας αυτού εδώ έχω
 βρει.
 Και θα προσπαθήσω με το λόγο
 μου
 αυτόν μεν να αποδείξω ότι
 ψεύδεται, τον εαυτό μου δε

ἡμέρας ἐπαίνου μάλλον ἄξιον ὅτι ἔχω ζήσει μέχρι αὐτὴ τὴν
ἡμέρα ἄξιος γιὰ ἐπαινο
ἢ φθόνου· μάλλον παρά γιὰ φθόνο.

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΟΧΗ (4ος - 2ος αι. π.Χ.)

Ο χρυσός 5ος αιώνας π.Χ. γιὰ τὴν Αθήνα τοῦ Περικλή εἶναι πια μακρινό παρελθόν. Ο

Πελοποννησιακός πόλεμος σημάδεψε ὅλες τὶς ἔνδοξες παλαιότερα πόλεις-κράτη καὶ οδήγησε στὴν παρακμὴ τους. Νέες δυνάμεις τώρα εμφανίζονται. Ο Φίλιππος ἀπὸ τὴ Μακεδονία δίνει τὸ στίγμα μιᾶς νέας εποχῆς που θα ἀποκαλυφθεῖ με τὸν Ἀλέξανδρο (μέσα τοῦ 4ου αι. π.Χ.) καὶ θα κλείσει με τὸ θάνατό του (323 π.Χ.) δίνοντας θέση στα ἐλληνιστικά βασίλεια τῶν διαδόχων του. Ὅλες οἱ μορφές τοῦ λόγου καλλιεργούνται βέβαια καὶ τώρα σε καμιά ὅμως περίπτωση δεν φτάνουν στὸ ὕψος τῶν δημιουργημάτων τοῦ 5ου αι. Ἐνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν **κωμῶδιὰ τοῦ Μενάνδρου, Δύσκολος**

7. (Dys. 87 – 93)

ἀπὸ τῆς θύρας ἐντεῦθεν ὡς
πορρωτάτω. Ὀδύνης γὰρ ὑὸς ἦν·
κακοδαιμονῶν τὶς ἢ μελαγχολῶν
ἄνθρωπος οἰκῶν ἐνθαδὶ τὴν
οἰκίαν πρὸς ὃν μ' ἔπεμπες
μεγάλου κακοῦ· τοὺς δακτύλους
κατέαξα γὰρ σχεδόν τι
προσπταίων ἅπαντας

ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ: ἐλθών;

ΠΥΡΡΙΑΣ: τι; πεπαρώνηκε.
δεῦρο

(ΣΩ): εὐδηλός ἐστι.

– Ὅσο πιο μακριὰ
ἀπὸ τὴν πόρτα
αὐτή!
Γιατί, γιος τοῦ πόνου
ἦταν
κάποιος...
Κάποιος κακορίζικος,
κάποιος σκουντούφλης στὸ
σπίτι που μ' ἐστειλες εδῶ
κατοικεῖ... μεγάλο κακό. Τὰ
δάχτυλά μου ἀπὸ τὰ
σκοντάματα κόντεψα νὰ τὰ
σπάσω...
– Καθὼς ἐρχόσουν;
– Τι;... εδῶ
– Εἶναι ολοφάνερος.
– Μα τὸ Δία, εἶναι
εξώλης καὶ
προώλης!
Σώστρατε, χάθηκα!

(ΠΥ): νῆ Δί', ἐξώλης ἄρα,
 Σώστρατ', ἀπολοίμην· ἔχε δέ
 πως φυλακτικῶς.

Κοίτα πῶς θα με
 προφυλάξεις!

Αυτοκρατορική εποχή (Ρωμαϊκή: 2ος π.Χ. - 3ος μ.Χ.) Το 148 π.Χ. η Μακεδονία γίνεται ρωμαϊκή επαρχία. Το 146 π.Χ. η Κόρινθος. Το 27 π.Χ. ολόκληρη η Ελλάδα. Στρατιωτικά υπερίσχυσαν οι Ρωμαίοι, πνευματικά όχι. Γνωστότερος εκπρόσωπος της εποχής ο Πλούταρχος στην πεζογραφία και ο Λουκιανός στη β' σοφιστική.

8. Πλούταρχος, Παράλληλοι βίοι : Θεμιστοκλής

Ἔτι δὲ παῖς ὁμολογεῖται φορᾶς
 μεστὸς εἶναι, καὶ τῆ μὲν φύσει
 συνετός, τῆ δὲ προαιρέσει
 μεγαλοπράγμων καὶ πολιτικός. ἐν
 γὰρ ταῖς ἀνέσεσι καὶ σχολαῖς ἀπὸ
 τῶν μαθημάτων γιγνόμενος, οὐκ
 ἔπαιζεν οὐδ' ἐρραθύμει καθάπερ
 οἱ πολλοὶ παῖδες, ἀλλ' εὕρισκετο
 λόγους τινὰς μελετῶν καὶ
 συντατιόμενος πρὸς ἑαυτόν.

Ομολογεῖται ἀπὸ ὅλους
 ὅτι, ἐνὼ ἦταν ἀκόμα
 παιδί (ο Θεμιστοκλής),
 ἦταν ορμητικώτατος καὶ
 ἀπὸ τῆ φύση τοῦ συνετός
 καὶ ὡς πρὸς τὶς
 ἐπιθυμίες
 μεγαλοπράγμονας
 (υπερβολικὰ φιλόδοξος)
 καὶ πολιτικός. Γιατί
 τὶς ὥρες
 τῆς ἀνέσεως καὶ τῆς
 ξεκούρασης ἀπὸ τὰ
 μαθήματα, οὔτε ἐπαιζε,
 οὔτε τεμπέλιαζε, ὅπως
 τὰ ἄλλα παιδιὰ, ἀλλὰ
 βρισκόταν νὰ μελετᾷ καὶ
 νὰ συντάσσει κάποιους
 λόγους μόνον γιὰ τὸν

εαυτό του.

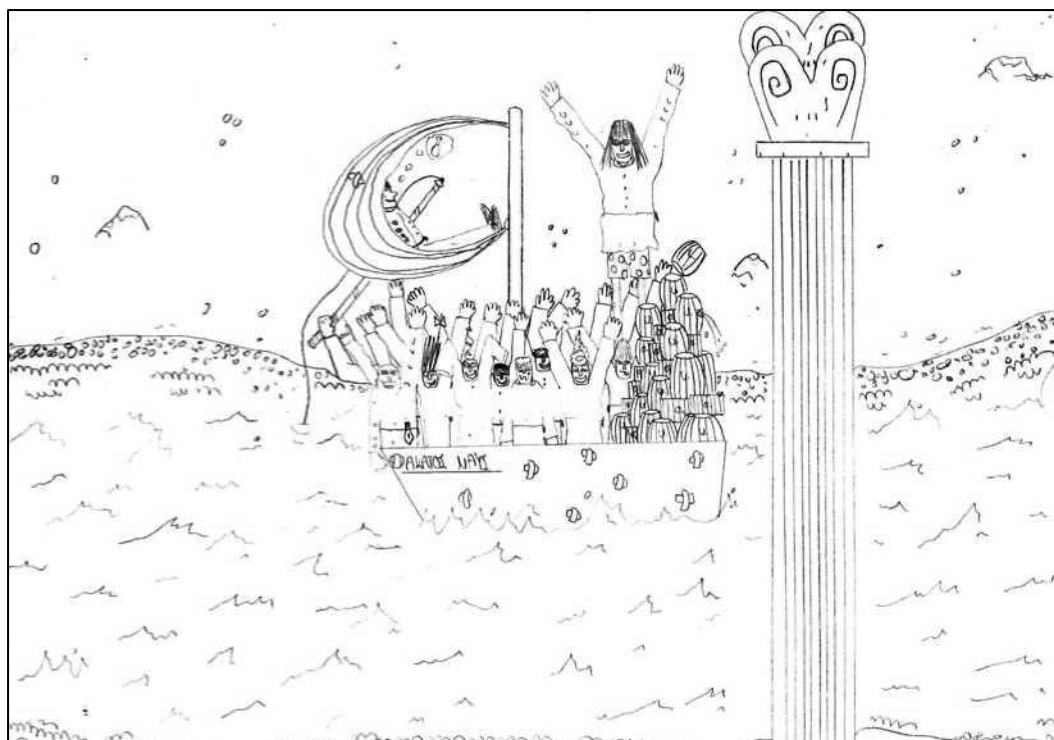
Μυθιστορία

9. Λουκιανός, *Αληθής Ιστορία, Α'*

Ὀρμηθεῖς γάρ ποτε ἀπὸ Ἡρακλείων
 στηλῶν καὶ ἀφείς εἰς τὸν
 ἔσπεριον ὠκεανὸν οὐρίῳ ἀνέμῳ τὸν
 πλοῦν ἐποιούμην· αἰτία δε μοι
 τῆς ἀποδημίας καὶ ὑπόθεσις ἢ τῆς
 διανοίας περιεργία καὶ πραγμάτων
 καινῶν ἐπιθυμία καὶ τὸ βούλεσθαι
 μαθεῖν τί τὸ τέλος ἐστὶν τοῦ
 ὠκεανοῦ καὶ τίνες οἱ πέραν
 κατοικοῦντες ἄνθρωποι.

Αφού ξεκίνησα λοιπόν κάποτε από
 τις Ηράκλειες στήλες και αφέθηκα
 στο δυτικό ωκεανό,
 έπλευα με ούριο άνεμο. Αιτία και
 σκοπός της αποδημίας μου ήταν η
 περιέργεια του νου μου,
 η επιθυμία για καινούρια
 πράγματα κι επιπλέον το ότι
 ήθελα να μάθω ποιο είναι το
 τέλος του ωκεανού και ποιοι οι
 άνθρωποι που κατοικούν πέρα από
 αυτόν.

Ο ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑ ΣΥΝΤΡΟΦΟΙ ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ Η ΝΑΥΣ- ΑΚΑΤΟΣ ΠΟΙΟΥΝΤΑΙ
 ΠΛΟΥΝ ΕΠΙ ΗΜΕΡΑΝ ΜΙΑΝ ΚΑΙ ΝΥΚΤΑ, ΟΥΡΙΩ ΑΝΕΜΩ, ΑΠΟ ΗΡΑΚΛΕΙΩΝ ΣΤΗΛΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ
 ΕΣΠΕΡΙΟΝ ΩΚΕΑΝΟΝ

Η απεικόνιση της σκηνής και η τιτλοφόρησή της, από δικούς σας συνομιλήκους : 12 χρονους μαθητές της Α΄ Γυμνασίου του Γυμνασίου Ιαλυσού Ρόδου.

Την ίδια περίοδο συντελείται ένα μεγάλο γεγονός που αφορά τον κόσμο: η έλευση του Χριστού και η εμφάνιση και εξάπλωση του Χριστιανισμού ως μία από τις κυρίαρχες θρησκείες στη γη. Εκείνη την περίοδο γράφτηκαν και τα Ευαγγέλια, σε μια απλούστερη γλώσσα που σταδιακά μιλήθηκε από όλον τον τότε γνωστό κόσμο, **την Ελληνιστική κοινή**. Η μεταφορά της πρωτεύουσας από τη Ρώμη στο Βυζάντιο (330 μ. Χ) εγκαινιάζει την έναρξη της **Βυζαντινής εποχής (4^{ος} - 15^{ος} αι. μ. Χ.)**, η οποία είχε κυρίαρχα δύο στοιχεία: το ελληνικό και το χριστιανικό και καθιέρωσε την ελληνιστική κοινή ως γλώσσα που μιλιόταν σε ολόκληρο τουλάχιστον στον ανατολικό κόσμο.

10. Απόσπασμα από το κατά Ιωάννην ευαγγέλιον.

ἔστι δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρα, ἡ ἐπιλεγομένη ἐβραϊστὶ Βηθεσδά, πέντε στοὰς ἔχουσα. ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος πολὺ τῶν ἀσθενούντων, τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν, ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν.

Υπάρχει στα Ιεροσόλυμα στην προβατική πύλη (του τείχους), μια δεξαμενή νερού, η επονομαζόμενη στα εβραϊκά Βηθεσδά, που έχει πέντε στοές /υπόστεγα/. Σε αυτά βρισκόνταν πλήθος από ασθενείς ανθρώπους, τυφλοί, χωλοί, άνθρωποι με ακίνητο και σαν ξερό κάποιο μέλος του σώματός τους, που περίμεναν την κίνηση του νερού.

1453: Άλωση της Κωνσταντινουπόλεως από τους Τούρκους- 400 χρ. Σκλαβιάς. Ωστόσο, μέσα από το σκοτάδι ξεπηδά ο **Νεοελληνικός Διαφωτισμός (18^{ος} αι.)** που σκοπό έχει να

μορφώσει το γένος για να ζητήσει τη λευτεριά του. Πρέπει να του μιλήσει σε μια γλώσσα που καταλαβαίνουν όλοι, αν και υπάρχουν ήδη σε αυτήν πολλά **λόγια στοιχεία**, αρχαίοι τύποι, δηλαδή, που διατηρούνται στο λόγο των μορφωμένων της εποχής...

11. Απόσπασμα από το τέλος του όρκου του Θούριου (ήτοι Όρμητικός Πατριωτικός Ύμνος πρώτος, εἰς τὸν ἦχον, ΜΙΑ ΠΡΟΣΤΑΓΗ ΜΕΓΑΛΗ) ,του Ρήγα Φεραίου

Σ' Ἀνατολή καὶ Δύσι, καὶ Νότον καὶ Βοριά,

Γιὰ τὴν Πατρίδα ὅλοι, νάχωμεν μία καρδιά.

Στὴν πίστιν τοῦ καθ' ἑνας, ἐλεύθερος νὰ ζῆ,

Στὴν δόξαν τοῦ πολέμου, νὰ τρέξωμεν μαζί.

Βουλγάροι, κι' Ἀρβανῆτες, Ἀρμένιοι καὶ Ρωμιοί,

Ἀράπιδες, καὶ ἄσπροι, μὲ μία κοινὴ ὁρμή.

Γιὰ τὴν ἐλευθερίαν, νὰ ζώσωμεν σπαθί,

Πῶς εἴμασθ' ἀντρειωμένοι, παντοῦ νὰ ξακουσθῆ.

Ὅσ' ἀπ' τὴν τυραννίαν, πῆγαν στὴ ξενητιά,

Στὸν τόπον τοῦ καθ' ἑνας, ἃς ἔλθῃ τώρα πιά.

1830: Απελευθέρωση: Δημιουργία Ελληνικού κράτους

Προέκυψε γλωσσικό ζήτημα: ποια θα είναι η γλώσσα που θα μιλά το ελεύθερο ελληνικό κράτος; 1^η άποψη: τα αρχαία ελληνικά στη γλωσσική μορφή του 5^{ου} π. Χ. αι. για να αποδείξουμε τη συνέχεια και την καταγωγή μας από τόσο ένδοξους προγόνους. 2^η άποψη: τη δημοτική, που ξέρει, καταλαβαίνει και μιλά όλος ο κόσμος που έχει και ανάγκη να μορφωθεί. Άλλωστε είναι η ιστορική συνέχειά μας. 3^η άποψη: μια μεικτή γλώσσα που θα περιλαμβάνει στοιχεία και από τις δυο γλωσσικές μορφές: μια γλώσσα που ονειρεύτηκε ο Αδαμάντιος Κοραής: την καθαρεύουσα.

12. Αποσπ. Από το Λουκή Λάρα του Δ. Βικέλα (κεφ. Γ')

Ὁ Πύργος μας καὶ οἱ περὶ αὐτὸν κῆποι ἦσαν προικῶν τῆς μητρὸς μου κτῆμα. Ἡ πατρικὴ τῆς οἰκογένεια εἶχεν ἀπ' ἀρχαίων χρόνων μεγάλας ἐκεῖ πέριξ ἰδιοκτησίας, αἵτινες διὰ κληρονομικῶν καὶ προικῶν διανομῶν διαιμοιράσθησαν μὲν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, ἀλλὰ δὲν ἀπεξενώθησαν. Ὡστε ἡμεθα ἐκεῖ περικυκλωμένοι ὑπὸ συγγενῶν τῆς μητρὸς μου, τῶν ὁποίων οἱ Πύργοι ἐγειτόνευον μετὰ τοῦ ἰδικοῦ μας.

13. Το 1888 ο Ψυχάρης εκδίδει το *Ταξίδι μου* όπου «διδάσκει»:

Ὅποιος με διαβάσει θα καταλάβει με ποιο σκοπό ἔγραψα το Ταξίδι μου. Γλώσσα και πατρίδα είναι το ίδιο. Να πολεμά κανείς για την πατρίδα του ή για την εθνική του γλώσσα

ένας είναι ο αγώνας. Πάντα «αμύνεται περί πάτρης». Ένας έθνος για να είναι έθνος θέλει δυο πράγματα: να μεγαλώσουν τα σύνορά του και να κάνει φιλολογία δική του. Άμα ξέρει τι αξίζει η δημοτική του γλώσσα κι άμα δεν ντραπεί γι' αυτή τη γλώσσα, βλέπουμε που τόντις είναι έθνος...»

Ασκήσεις:

- Σημειώστε τα τονικά σύμβολα που βλέπετε στις λέξεις και δεν υπάρχουν στη σημερινή ελληνική γλωσσική μορφή.
- Εντοπίστε τις εντελώς διαφορετικές/ λιγότερο διαφορετικές/ εντελώς όμοιες λέξεις της αρχαίας γλώσσας με τη σημερινή στα προοίμια του Ηροδότου και της Οδύσσειας
- Σε πόσα κείμενα , πόσες φορές, βρήκατε τις λέξεις: θεός, Μούσα, λόγος;
- Υπάρχουν και άλλες λέξεις που βλέπετε να είναι κοινές σε κάποια από τα προηγούμενα κείμενα; Τι παρατηρείτε;
- Πόσες φορές βρήκατε τη λέξη «καλός» και σε ποια κείμενα; Πώς έχει μεταφραστεί; τι σημαίνει σήμερα η λέξη; Τι παρατηρείτε;
- Στα κείμενα 1, 2,4 υπάρχουν πολλά διαλεκτικά στοιχεία. Εσείς στο περιβάλλον σας ξέρετε ανθρώπους να μιλούν τη ντοπιολαλιά τους; Μπορείτε να καταγράψετε μερικές λέξεις και να τις ακούσουμε την άλλη φορά;

Ενότητα 2η

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ :

ΟΨΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

(Διατηρούμε το κείμενο του υπάρχοντος σχολικού εγχειριδίου, κάνοντας προτάσεις:

- Το κείμενο συνεξετάζεται παράλληλα με την εκπαίδευση των παιδιών στη Σπάρτη, από το βιβλίο *Αρχαία Ελλάδα: ο τόπος και οι άνθρωποι* , και πιο συγκεκριμένα, παρ. 2 (σ. 51-53)
- Άσκηση: Συγκρίνετε τη σκέψη, τη στάση και την αντίδραση των μαθητών, των γονιών και της κοινωνίας ολόκληρης απέναντι στην εκπαίδευση τότε και τώρα

- Στο μέρος Γ' διδάσκονται οι φθόγγοι και τα Γράμματα και οι δίφθογγοι (σ. 18-19 υπάρχοντος σχολικού βιβλίου)
- Μέρη του λόγου (Σ. 25)
- Παρεπόμενα ρήματος (σ. 26 σχολικού βιβλίου)
- Κλίση οριστικής ενεστώτα και μέλλοντα βαρυτόνων ρημάτων Ενεργητικής Φωνής: π.χ. παιδεύω-παιδεύσω

Ασκήσεις εμπέδωσης:

- Στο ρ. παιδεύω εντοπίστε διφθόγγους και μακρά η βραχεία φωνήεντα. Μπορείτε να το κάνετε για άλλες 3 λέξεις (όποιες θέλει ο καθένας) του κειμένου αναφοράς;
- Αναλογιζόμενοι τη φράση «Δεν μου αρέσει να **παιδεύω** τα παιδιά μου: αρκετές ταλαιπωρίες τους επιφυλάσσει η ζωή έξω από το σπίτι», βρίσκετε να υπάρχουν ομοιότητες / διαφορές του ρήματος **παιδεύω** στην αρχαιότητα σε σχέση με σήμερα και ποιες : α. στο κλιτικό σύστημα, β. στη σημασία
- Δημιουργήστε δικές σας προτάσεις με το ίδιο ρήμα σε όλα τα πρόσωπα στα ΝΕ και μετά τρέψτε τον τύπο του ρήματος στην ΑΕΓ. Τι παρατηρείτε;
- Επαναλάβετε την ίδια άσκηση στο μέλλοντα. Τι παρατηρείτε;

Συντακτικό:

η έννοια του Υ (σε απλές προτάσεις)

Άσκηση:

Το Υ του ρήματος βρίσκεται πάντα σε ονομαστική . Μπορείτε να βρείτε Υ στο κείμενο;

ΕΝΟΤΗΤΑ 3η ΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Κάτι από τα Μαθηματικά:

Οι αρχαίοι Έλληνες είναι ένας από τους λαούς που έθεσαν πολλά από τα θεμέλια των Επιστημών

Τα αποσπάσματα είναι από τον Αρχιμήδη, το σημαντικότερο μαθηματικό της αρχαιότητας (κατά το LESKY):

Το έργο του Αρχιμήδη υπήρξε τεράστιο, τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά και η ερευνητική ματιά του κάλυψε πολλούς τομείς: γεωμετρία, οπτική (κατοπτρική), υδραυλική, μηχανική, αρχιτεκτονική και την πολιορκητική. Συνέδεσε το όνομά του με τη γένεση της μηχανικής στην αρχαία Ελλάδα, τη λύση περίφημων μαθηματικών προβλημάτων, καθώς και με τις

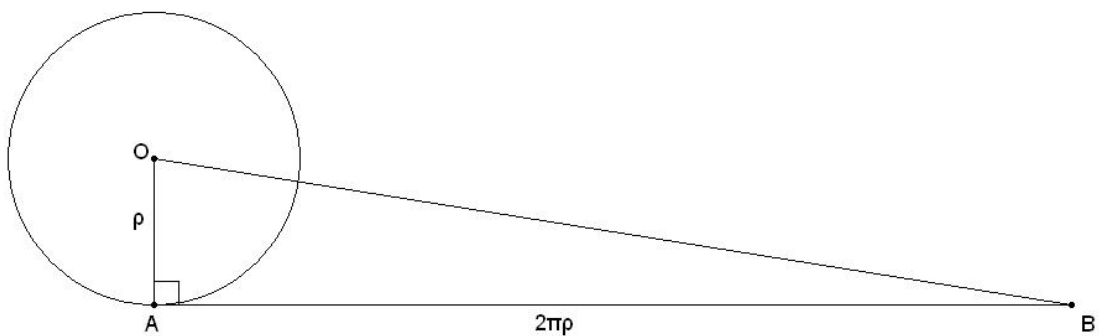
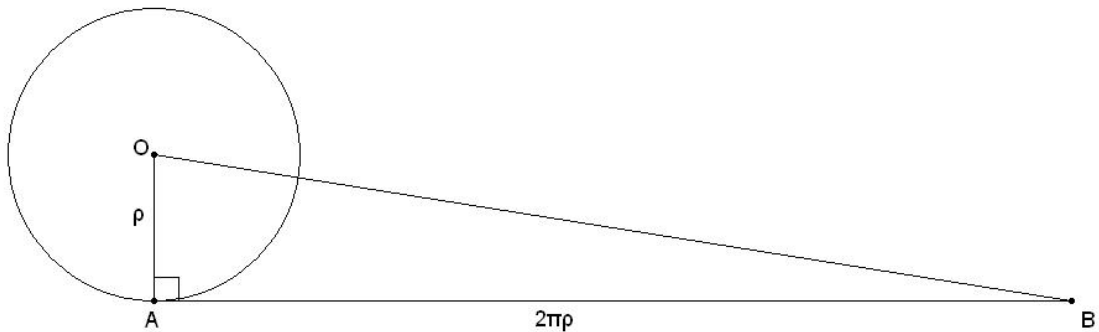
αμυντικές εφευρέσεις του που χρησιμοποιήθηκαν όταν οι Ρωμαίοι πολιορκούσαν την πατρίδα του, τις Συρακούσες.

Άγαλμα του Αρχιμήδη σε ένα πάρκο του Βερολίνου

Κύκλου μέτρησις στο Περί κωνοειδέων και σφαιροειδέων

Πᾶς κύκλος ἴσος ἐστὶ τριγώνῳ ὀρθογωνίῳ, οὗ ἡ μὲν ἐκ τοῦ κέντρου ἴση μιᾷ τῶν περιτῶν ὀρθῶν, ἡ δὲ περίμετρος τῆ βάσει.

↓ίσος= ίσου εμβαδού

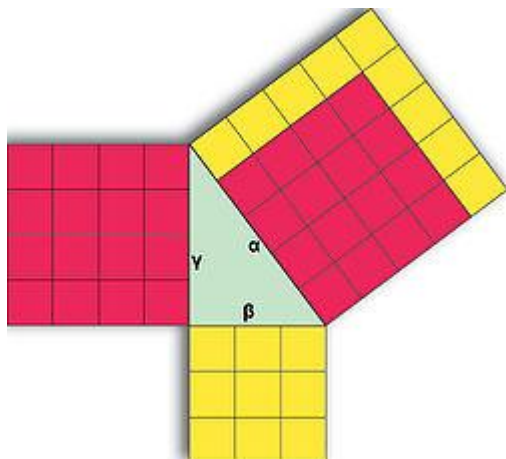
Αξίζει να ξέρετε και τούτο: Σύμφωνα με την παράδοση, όταν η πόλη των Συρακουσών μετά από τριετή αντίσταση των Ελλήνων, κατελήφθη με προδοσία, από τους Ρωμαίους, ένας στρατιώτης μπήκε μέσα στο σπίτι του Αρχιμήδη την ώρα που μελετούσε κάποιο γεωμετρικό πρόβλημα. Ο Αρχιμήδης είπε στον στρατιώτη να βγει έξω και να μη διαταράξει τη σκέψη του, λέγοντάς το περίφημο "Μη μου τους κύκλους τάραττε". Όμως ο στρατιώτης έβγαλε το σπαθί του και τον σκότωσε.

Αλλά ας δούμε και το γνωστό **Πυθαγόρειο θεώρημα**: είναι σχέση της [Ευκλείδειας γεωμετρίας](#) ανάμεσα στις πλευρές ενός [ορθογωνίου τριγώνου](#). Συνεπώς αποτελεί [θεώρημα](#) της Επιπέδου [Γεωμετρίας](#).

Σύμφωνα με το Πυθαγόρειο Θεώρημα, που εξ ονόματος αποδίδεται στον αρχαίο Έλληνα φιλόσοφο [Πυθαγόρα](#) :

Ἐν τοῖς ὀρθογωνίοις τριγώνοις τὸ ἀπὸ τῆς τῆν ὀρθὴν γωνίαν ὑποτείνουσας πλευρᾶς τετραγώνον ἴσον ἐστὶ τοῖς ἀπὸ τῶν τῆν ὀρθὴν γωνίαν περιεχουσῶν πλευρῶν τετραγώνοις

Δηλαδή: «**το τετράγωνο της υποτείνουσας ενός ορθογώνιου τριγώνου ισούται με το άθροισμα των τετραγώνων των δυο κάθετων πλευρών**».

Η παραπάνω πρόταση εκφράζεται με τον ακόλουθο τύπο:

$\alpha^2 = \beta^2 + \gamma^2$. - (όπου α = το μήκος της υποτείνουσας και β και γ = τα μήκη των δύο άλλων πλευρών)

Β. Ετυμολογία (κρατούμε την παραγωγή και σύνθεση, όπως υπάρχει στη σελ. 22-23)

Γ' Γραμματική: οι τόνοι και οι κανόνες τονισμού(όχι τα πνεύματα), όπως παρατίθενται στην ενότητα 3 του σχολικού βιβλίου (σ. 24)

Ενδεικτική άσκηση:

1. Εντοπίστε στο κείμενο του Πυθαγορείου θεωρήματος όσα περισσότερα μέρη του λόγου μπορείτε και κατατάξτε τα σε κατηγορίες.

Παρεπόμενα των πτωτικών : όπως είναι στο σχολικό βιβλίο και με τα παραδείγματά τους. (σ. 25-26)

Γραμματική: διδασκαλία άρθρου και των ουσιαστικών β' κλίσης σε ος και ουδ. σε ον : κύκλος, ίσος, κέντρον

(Ως έχει η σ. 32-33 και προσεκτικά αποδεχόμαστε τη σ. 34: ναι στην άσκηση 1,2,3,4 όχι στην 5)

Στόχος: να αντιληφθούν ότι ορισμένοι τύποι υπάρχουν και σήμερα αυτούσιοι ή ελαφρά παραλλαγμένοι που χρησιμοποιούνται κατά τη λόγια χρήση της γλώσσας.

Συντακτικό: η έννοια του Κ (σε απλές προτάσεις)

Ενότητα 4^η

A. Κείμενο.

Η πρωινή μας προσευχή : Η ανάγκη επικοινωνίας τού ανθρώπου με τον Θεό (τον όποιον θεό πιστεύει), η ανάγκη της προσευχής, είναι από πολύ παλιά γνωστή στον άνθρωπο και εμφανίζεται στις γλώσσες των περισσότερων λαών. Για τους Χριστιανούς ανάλογη ανάγκη καλύπτεται από το «Πάτερ ημών». Η Προσευχή αυτή παραδόθηκε από τον ίδιο τον "Κύριον" Ιησού Χριστό (γι' αυτό και χαρακτηρίστηκε "Κυριακή").

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς
 ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου•
 ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου•
 γεννηθήτω τὸ θέλημά σου,
 ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς•
 τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δός ἡμῖν σήμερον•
 καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,
 ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν•

καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,
ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.
[Ὅτι σοῦ ἔστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας•]
Ἄμήν.

Γλωσσικά σχόλια

τὸν ἐπιούσιον = ο επαρκής για την ημέρα, ο επιούσιος ἄρτος = το καθημερινό ψωμί

(< ἐπ- εἰμί >μετοχή ενεστώτα: οὔσα)

ἀφίεμεν < ἀφίημι= αφήνω

μὴ εἰσενέγκῃς < εἰς+ φέρω =εισάγεις, φέρνεις

ῥῦσαι< ῥύομαι= σύρω, τραβῶ κάποιον προς το μέρος μου// σώζω, λυτρώνω

Ερμηνευτικά σχόλια:

ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν= η προτροπή/ παράκληση των ανθρώπων προς το Θεό και η αναλογία (κάνε ό,τι κάνουμε και εμείς) εκφράζει την ανάγκη των ανθρώπων να δώσουν για να πάρουν κάτι. Η έννοια της ανταπόδοσης είναι πολύ ισχυρή στην ανθρώπινη φύση. Και υπηρετεί και μια έννοια δικαίου. Δεν είναι ότι την έχει ανάγκη ο Θεός, είναι ότι οι άνθρωποι έχουν ανάγκη να αισθάνονται ότι πρώτοι προσέφεραν και αυτοί, ώστε να περιμένουν ανταπόδοση. Και είναι και η μόνη υπόσχεση που δίνεται σε ολόκληρο το κείμενο από την πλευρά των ανθρώπων.

Επιπλέον, στο συγκεκριμένο δίστιχο αξίζει να προσέξετε την επανάληψη του φ. Το φαινόμενο ονομάζεται παρήχηση και χρησιμοποιείται για μουσικότητα. Δεν πρέπει να ξεχνάμε πως η προσευχή ήταν ύμνος και ενδιέφερε πολύ και ο ρυθμός και η μελωδία της και η μουσικότητά της.

Ερωτήσεις:

καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,
ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ=

Αφού συζητήσετε με τον/ την θεολόγο σας απαντήστε; Α. ποια είναι η ερμηνεία που δίνει η Χριστιανική θρησκεία στους όρους «πειρασμό» και «πονηρό»;

Β. ποια η σημασία που δίνεται σήμερα σε αυτούς τους όρους στο καθημερινό μας λεξιλόγιο; Εντοπίζετε απόκλιση; Πού νομίζετε ότι οφείλεται;

Β´: Ετυμολογικά

Παρατηρήστε τις λέξεις που έχουν δημιουργηθεί:

Α. με βάση την κλίση τους ή τη διαδικασία της παραγωγής.

ΑΡΧΙΚΗ ΡΙΖΑ	ΕΠΙΘΗΜΑ/ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΤΑΛΛΗΞΗ στη ΝΕ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ¹ ΛΕΞΗ	ΠΑΡΑΓΟΜΕΝΗ ² ΛΕΞΗ στη ΝΕ
ΠΑΤΕΡ-			πατέρας
πατερ-	-ικός	πατερικός (επίθ.)	πατερικός (επιθ.) ³
πατρ-ίς/ίδα ⁴			πατρίδα
πατρ-	-ικός	πατρικός (επίθ.)	πατρικός (επιθ.)
πατριάρχ(ης)	-είο	πατριαρχείο	πατριαρχείο

Β. με τη διαδικασία της σύνθεσης

Α΄ ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	Β΄ ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΠΑΡΑΓΟΜΕΝΗ ΛΕΞΗ
α- (στερητικό)	-πατρ(ίς)	άπατρις
φίλο(ς)	-πατρ(ίς)	φιλόπατρις
πάτερ>πατρ-	άρχ(ω)	πατριάρχης
πατρίδα	κάπηλ(ος) ⁵	πατριδοκάπηλος
ευ-	πατρίδα	ευπατρίδης

Δάσυνση :

α. κατάταξη των αφωνόληκτων Ψιλών, Μέσων και Δασέων συμφώνων (βλ. τον πίνακα κατάταξης των συμφώνων στην κατηγορία των αφώνων στη σ. 19 του υπάρχοντος σχολικού εγχειριδίου)

¹ Παράγωγή είναι η λέξη που κατασκευάζεται με την εφαρμογή ενός επιθήματος, π.χ. -ικός, -είο, σε μια βάση, π.χ. πατέρ(ας) → πατερικός, πατριάρχ(ης) → πατριαρχείο.

² Παραγόμενη λέξη είναι μια λέξη που κατασκευάζεται με βάση άλλη λέξη με την εφαρμογή κλιτικής κατάληξης, επιθήματος, προθήματος, συνθετικού α΄ ή β΄.

³ Π.χ. Πατερικές σπουδές = που αφορούν του Πατέρες της Εκκλησίας, όπως ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος, ο Μέγας Βασίλειος.

⁴ Πρόκειται για το ουσιαστικό της ΑΕ πατρίς με τύπο στην αιτιατική πατρίδα. Ο τύπος της αιτιατικής διαχρονικά έδωσε τον τύπο της ονομαστικής στη ΝΕ.

⁵ Η λέξη κάπηλος χρησιμεύει ως βάση στο παράγωγο ρήμα με το επίθημα -εύω/εύομαι: καπηλεύομαι.

Εφαρμόζουμε τον κανόνα: «αν κατά τη σύνθεση δύο λέξεων συναντηθεί ένα ψιλό σύμφωνο με μια λέξη που αρχίζει από δασεία, τότε το ψιλό τρέπεται στο αντίστοιχό του δασύ».

Παρατηρήστε:

- Κατά+ ἄγιος= καθαγιαζώ # ἐπί+ οὐρανός= επουράνιος
ἐπί + « ἡμέρα > εφημερίδα # ἐπί + ἄνάσταση = επανάσταση
ἀντί + ὑγιεινός: ανθυγιεινός # ἀντί + ἐραστής : αντεραστής
Κατά + ὄλος : καθολικός # κατά + ἄγγέλλω : καταγγέλλω
οὐκ + ἥλιος : + οὐχ ἥλιος [ΑΕ] και κακ[ός] + ὑποψία : καχυποψία # οὐκ ἔστιν
- Τις αγγλικές λέξεις: Homer, Helen, Hercules, Hector, Hellenic , heroism.
- Αλλά και: Phaidra, orchestra , elephant: όλες είναι λέξεις που προέρχονται από τα ελληνικά και είτε δασύνονται(: δέχονται δασύ πνεύμα) ή εμπειριέχουν δασύ σύμφωνο μέσα στη λέξη. Το ίδιο ισχύει και σε άλλες λατινογενείς γλώσσες: [π.χ. από τη γαλλική γλώσσα: soleil, (με “ς” στη θέση της δασείας, όπως “σερπετό” < το “ερπετό” στη Μυτιλήνη) και ακόμα: histoire, heros).
- Ανάλογα ισχύουν και στους τύπους vestis, Vestia < Εστία. Τη ρίζα της συγκεκριμένης λέξης βρίσκουμε στη λέξη που χρησιμοποιούμε σήμερα ως βεστιάριο. (Αυτό το ονομάζουμε «αντιδάνειο». Συμβαίνουν αυτά με τις γλώσσες: οι λαοί καθώς μετακινούνται και συναλλάσσονται δεν παίρνει ο ένας μόνο από τον άλλον ήθη έθιμα ή αντιλήψεις, αλλά και λέξεις και σκέψεις...)

Δηλαδή, με λατινικούς χαρακτήρες τα Ψιλά και τα Δασέα σύμφωνα, αποδίδονται :

	ψιλά	Μέσα	δασέα
Χειλικά/ χειλικόληκτα	/p/		/ph/
Ουρανικά/ ουρανικόληκτα	/k/		/ch/
Οδοντικά/ οδοντικόληκτα	/t/		/th/

Παρατηρούμε πως η δήλωση της δάσυνσης στα Αγγλικά τις περισσότερες φορές γίνεται με το “h” (Και έτσι είναι πιο εύκολο να θυμόμαστε τα ψιλά σε αντιπαράβολή με τα δασέα).

Σχόλιο: «Σας θυμίζει κάτι η φράση «ἄπελθέτω ἀπ' ἐμοῦ = τό ποτήριον τοῦτο;» από ποια συνθετικά αποτελείται η λ. ἄπελθέτω; Ερμηνεύστε το αποτέλεσμα της σύνθεσης»

Ενδεικτικές ασκήσεις:

1. Βρείτε στο κείμενο όσες λέξεις παίρνουν ψιλή και όσες παίρνουν δασεία. Καταγράψτε τις.
  2. Δημιουργήστε λέξεις με πρώτο συνθετικό τις προθέσεις :υπό , κατά, επί και δεύτερο τις λέξεις: ανάγκη, ήλιος, αρμόζω, όνομα, έρχομαι.
  3. Χωρίστε τις λέξεις στα συνθετικά τους μέρη και ανακαλύψτε τις δασυνόμενες ή μη λέξεις μέσα από αυτά: κάθοδος, ανθυπολοχαγός, ανθέλληνας, αντεθνικός, αντάξιος, έφιππος, έφεδρος, εφίδρωση.
-

Γραμματική:

Κλίση της προσωπικής αντωνυμίας: εγώ- σύ (σ. 35 σχολικού βιβλίου) : θεωρία και ασκήσεις.

Πρόσθετη άσκηση.

Εντοπίστε τους τύπους της προσωπικής αντωνυμίας στο κείμενο της ενότητάς σας («Πάτερ ήμῶν») και γράψτε την νεοελληνική τους απόδοση

- Το είμαι (εἰμί) είναι το πρώτο βοηθητικό ρήμα της γλώσσας μας.
- Μπορείτε να δείτε την κλίση του στα ΑΕ στη σελ. 41 του σχολικού εγχειριδίου.

Συντακτικό: **Υ_P –Α:** πρώτη αναφορά στο αντικείμενο : απαντά στην ερώτηση «τι» και βρίσκεται σε πλάγιες πτώσεις (ας δούμε από την προηγούμενη ενότητα πάλι ποιες είναι οι πλάγιες πτώσεις).

Ασκήσεις:

- Αφού βρείτε τα ρήματα του κειμένου, εντοπίστε τα Υποκείμενά τους. Ποια νομίζετε πως είναι τα αντικείμενά τους;
- Καταγράψτε ανά μια σειρά τα Υ-P- Α που βρήκατε. Σε τι πτώση είναι τα Υ, σε τι πτώση τα Α;
- Εντοπίστε μέσα στο κείμενο τα αρσενικά β' κλίσης σε –ος (τα διδαχθήκατε στην ενότητα 3) Σε τι πτώση νομίζετε ότι βρίσκονται; Γιατί;
- Βάλτε στην κλίση του ρ. «ειμί» στο α' και β' ενικό και πληθυντικό πρόσωπο τους σωστούς τύπους της προσωπικής αντωνυμίας.
- Να συνδέσετε τις φράσεις της στήλης Α' με τα ρήματα της στήλης Β' ώστε να προκύψουν ολοκληρωμένες προτάσεις:

Α΄	β΄
A. ἡμεῖς προγόνων ἀγαθῶν	α. εἰμί
B. σύ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός	β. ἔστε
Γ. ἐγώ διδάσκαλος	γ. εἶ
Δ. ὑμεῖς ἀγαθῶν προγόνων	δ. ἔσμέν

Ενότητα 5^η:

Αισώπου μύθοι (Fabulae 163.2.1)

Λύκος λιμώττων περιήρει ζητῶν τροφήν. Γενομένου δὲ αὐτοῦ κατά τινα τόπον, ἤκουσε παιδίου κλαίοντος καὶ γραὸς λεγούσης αὐτῷ· «Παῦσαι τοῦ κλαίειν· εἰ δὲ μή, τῆ ὥρᾳ ταύτῃ ἐπιδώσω σε τῷ λύκῳ.» Οἰόμενος δὲ ὁ λύκος ὅτι ἀληθεύει ἢ γραῦς, ἴστατο πολλὴν ἐκδεχόμενος ὥραν. Ὡς δ' ἔσπερα κατέλαβεν, ἀκούει πάλιν τῆς γραὸς κολακευούσης τὸ παιδίον καὶ λεγούσης αὐτῷ· «Ἐὰν ἔλθῃ ὁ λύκος δεῦρο, φονεύσομεν, ὧ τέκνον, αὐτόν.» Ταῦτα ἀκούσας ὁ λύκος ἐπορεύετο λέγων· «Ἐν ταύτῃ τῆ ἐπαύλει ἄλλα μὲν λέγουσιν, ἄλλα δὲ πράττουσιν.» Ὁ μῦθος πρὸς ἀνθρώπους οἵτινες τὰ ἔργα τοῖς λόγοις οὐκ ἔχουσιν ὅμοια.

Ετυμολογία:

Λεξιλογικός πίνακας: Διδασκαλία ετυμολογικῶν νόμων: Ετεροίωση

Τρέφω > τροφή, τροφός

Λέγω > λόγος

ποιοῦσιν <ποιέω- ὦ> ποιότητα

Πλοῦς <πλέω > πλός- πλοῦς

Μείναντες <μένω > μόνος

Γραμματική: θηλυκά α΄ κλίσης σε -η -α

Ενότητα 6^η:

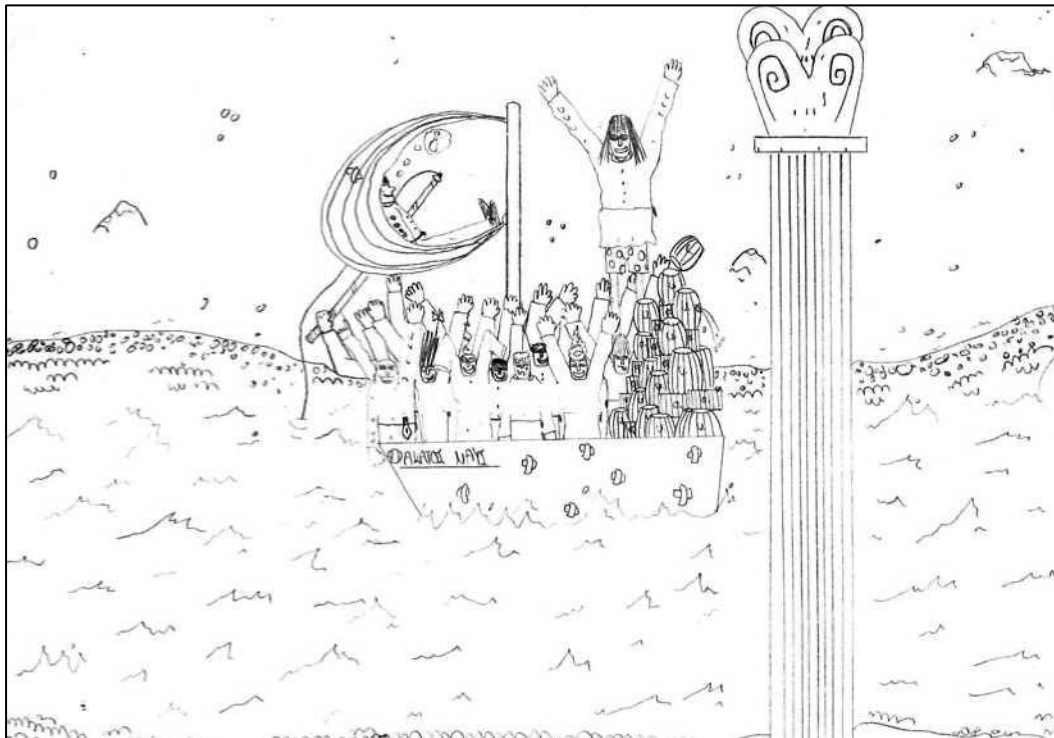
Λουκιανός, Φελλόποδες (: το κείμενο της ενότητας 4 του σχολικού βιβλίου)

Άσκηση : αντιπαραβάλλετε το απόσπ. αυτό με εκείνο από την Αληθινή Ιστορία Α' (κείμενο από την 1^η ενότητα) όπου παρουσιάζεται η αρχή και ο λόγος

του ταξιδιού του Λουκιανού.

Δείτε πάλι πώς το ζωγράρισαν παιδιά της Α' Γυμνασίου και το τιτλοφόρησαν στα αρχαία ελληνικά.

Ο ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑ ΣΥΝΤΡΟΦΟΙ ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ Η ΝΑΥΣ- ΑΚΑΤΟΣ ΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΠΛΟΥΝ ΕΠΙ ΗΜΕΡΑΝ ΜΙΑΝ ΚΑΙ ΝΥΚΤΑ, ΟΥΡΙΩ ΑΝΕΜΩ, ΑΠΟ ΗΡΑΚΛΕΙΩΝ ΣΤΗΛΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΣΠΕΡΙΟΝ ΩΚΕΑΝΟΝ

Μπορείτε να κάνετε και εσείς κάτι ανάλογο με τους Φελλόποδες;

Ετυμολογία:

Με απλά λόγια τι σημαίνει παραγωγή και σύνθεση: ποιότητα # παραπλέω

Και μια νέα μεταπτωτική βαθμίδα: ο μηδενισμός της αρχικής ρίζας

Άσκηση: σχηματίζουμε θεματικές κατηγορίες με τις λέξεις που δημιουργήσαμε από το προηγούμενο κεφάλαιο και συνεχίζουμε εφαρμόζοντας ετεροίωση σε λέξεις όπως: προσφερόμεθα < φέρω > φόρος, > ευ-φορία...

Γραμματική: α' κλίση ουσιαστικών: αρσενικά σε -ας -ης

Συντακτικό: η έννοια του υποκειμένου – ρήματος – αντικειμένου/ κατηγορουμένου σε απλές προτάσεις (: «ποιος» «κάνει» «τι»/ «ποιος» είναι «τι»)

Ενότητα 7: Τι άλλο σήμαινε η «παιδεία»: άθληση του σώματος... Ισοκράτης, περί του ζεύγους

Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ὄρων τὴν ἐν Ὀλυμπίᾳ πανήγυριν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ἀγαπωμένην καὶ θαυματομένην, καὶ τοὺς Ἕλληνας ἐπίδειξιν ἐν αὐτῇ ποιουμένους πλούτου καὶ ῥώμης καὶ παιδείσεως, καὶ τοὺς τ' ἀθλητὰς ζηλουμένους καὶ τὰς πόλεις ὀνομαστάς γιγνομένας τὰς τῶν νικῶντων, καὶ πρὸς τούτοις ἡγούμενος τὰς μὲν ἐνθάδε λητουργίας ὑπὲρ τῶν ἰδίων πρὸς τοὺς πολίτας εἶναι, τὰς δ' εἰς ἐκείνην τὴν πανήγυριν ὑπὲρ τῆς πόλεως εἰς ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα γίνεσθαι, ταῦτα διανοηθεὶς, οὐδενὸς ἀφυέστερος οὐδ' ἀρρωστότερος τῷ σώματι ἐγίγνετο....

Το κείμενο να ειδωθεί παράλληλα με την 7^η ενότητα από το βιβλίο «Αρχαίοι τόποι και άνθρωποι».

Οι μαθητές προτείνεται να εργαστούν σε μικρές ομάδες : κάθε ομάδα θα αναλάβει μια υποενότητα της ενότητας 7 και θα την παρουσιάσει στην τάξη. Οι ίδιοι οι μαθητές θα κληθούν να επιλέξουν το αντικείμενο της εργασίας τους, όπως και τον τρόπο δουλειάς και παρουσίασης της. Μοναδικός στόχος θα είναι η σφαιρικότερη παρουσίαση ενός θέματος τόσο σημαντικού για την αρχαία Ελλάδα, όπως ο αθλητισμός.

Μια άλλη ομάδα μπορεί να εργαστεί για να παρουσιάσει την τωρινή άποψη για τον αθλητισμό στη σύγχρονη Ελλάδα. Αυτό θα μπορούσε να γίνει: α. μια υποομάδα θα δομήσει ερωτήματα που θα απευθύνει στην ομάδα των συμμαθητών β. μια δεύτερη ομάδα αναλαμβάνει την καταγραφή και την αξιοποίηση των ευρημάτων, γ. μια Τρίτη αναλαμβάνει την καταγραφή προσωπικών εμπειριών και απόψεων (ή με συνδυασμό και των δύο). Το project μπορεί να κατανεμηθεί ως προς το χρόνο εργασίας σε 2 εβδομάδες.

Ετυμολογία: παραγωγή ουσιαστικών , όπως είναι στη σ. 48 Οι ασκήσεις δεν θα απαιτούν κατάταξη, παρά μόνο ελεύθερη παραγωγή (Θα δίνεται το ρήμα και θα ζητείται να δημιουργήσουν παράγωγα του με όποια κατάληξη μπορούν, ή με όσες περισσότερες...)

Γραμματική: Κλίση οριστικής ενεστώτα και μέλλοντα βαρυτόνων ρημάτων Παθητικής Φωνής: π.χ. παιδεύομαι-παιδεύσομαι

Συντακτικό: Υ- Ρ- ποιητικό αίτιο: επισήμανση του ενδιαθέτου λόγου της ενεργητικής # παθητικής σύνταξης (: έμφαση στην παρατήρηση, στο διαφορετικό σχηματισμό ενεργητικής παθητικής φωνής: παραλληλισμός με τα ΝΕ και στο επίπεδο της δομής και της μορφολογίας)

Ανάλογη λειτουργία της παθητικής σύνταξης - του ποιητικού αιτίου στις ξένες γλώσσες (αγγλικά, γαλλικά...) που διδάσκονται στο σχολείο (: διεπιστημονική προσέγγιση για την πληρέστερη κατανόηση του φαινομένου)

«Εκπαιδεύονται οι σκύλοι;»

Δείγματα ενεργητικής - παθητικής σύνταξης:

οί Ἀθηναῖοι λύουσιν τὰς σπονδάς

Αἱ σπονδαί λύονται ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων

Ενότητα 8^η:

Θα κρατήσουμε το κείμενο του Αισώπου από την εν. 6.

Ετυμολογία: η μεταπτωτική βαθμίδα της έκτασης: πλέω >πλωτός

Γραμματική : αύξηση και Παρατατικός Ενεργητικής και Μέσης Φωνής

Συντακτικό: διδασκαλία της περιόδου- ημιπερίοδου:

< σε κάθε περίοδο ή ημιπερίοδο πρέπει να έχουμε μια τουλάχιστον κύρια πρόταση.

Όπου υπάρχει ρήμα υπάρχει και πρόταση: όσα ρήματα, τόσες προτάσεις>

Ενότητα 9^η:

Την κρατούμε ως έχει: Κείμενο από Νεκρικούς Διαλόγους Λουκιανού

Ετυμολογία: Συγκεντρωτικός πίνακας παραγώγων και συνθέτων

Γραμματική: δευτερόκλιτα επίθετα και αντωνυμία οὗτος- αὕτη- τοῦτο

και προσθέτουμε :

Συντακτικό : τι είναι η απλή πρόταση (: συγκεντρωμένος ο πίνακας της σ. 87 του σχολικού βιβλίου)

Ενότητα 10^η:

Κύκνειο άσμα (Πλάτων Φαίδων, 84-85)

ἐπειδάν αἰσθωνται ὅτι δεῖ αὐτοὺς ἀποθανεῖν, ἄδοντες καὶ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ, τότε δὴ πλεῖστα καὶ κάλλιστα ἄδουσι, γεγηθότες ὅτι μέλλουσι παρὰ τὸν θεὸν ἀπιέναι οὐπὲρ εἰσι θεράποντες. οἱ δ' ἄνθρωποι διὰ τὸ αὐτῶν δέος τοῦ θανάτου καὶ τῶν κύκνων καταψεύδονται, καὶ φασιν αὐτοὺς θρηνοῦντας τὸν θάνατον ὑπὸ λύπης ἐξάδειν, καὶ οὐ λογίζονται ὅτι οὐδὲν ὄρνεον ἄδει ὅταν πεινῆ ἢ ῥιγῶ ἢ τινα ἄλλην λύπην λυπῆται, οὐδὲ αὐτὴ ἢ τε ἀηδῶν καὶ χελιδῶν καὶ ὁ ἔποψ, ἃ δὴ φασὶ διὰ λύπην θρηνοῦντα ἄδειν. ἀλλ' οὔτε ταῦτά μοι φαίνεται λυπούμενα ἄδειν οὔτε οἱ κύκνοι, ἀλλ' ἄτε οἶμαι τοῦ Ἀπόλλωνος ὄντες, μαντικοὶ τέ εἰσι καὶ προειδότες τὰ ἐν Ἄιδου ἀγαθὰ ἄδουσι καὶ τέρπονται ἐκείνην τὴν ἡμέραν διαφερόντως ἢ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ.

Ετυμολογία : χρησιμοποιώντας τη λ. θεραπεύω, ας δημιουργήσουμε παράγωγα και σύνθετα και ας προσέξουμε τη διαφορά της σημασίας στη διάρκεια των αιώνων

Με τις μεταπτώσεις εργαζόμαστε με τη λ. ἄδει< ἄδω <αείδω >αιιδός> ωδειό >τραγωδός> ραψωδός....

Γραμματική: Αόριστος Ενεργητικής και Μέσης φωνής

Συντακτικό: τα είδη των προτάσεων ως προς τους όρους τους. – Αξιοποίηση του συγκεντρωτικού πίνακα της σελ. 96

Ενότητα 11^η

Λίγο ακόμα παραμύθι: «*Τα παράδοξα των κατοίκων της Σελήνης*»,
Λουκιανού Αληθών Διηγημάτων 1 (Αληθής Ιστορία Α΄),
το 1^ο στον κόσμο μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας!

Παρ. 22: "Α δὲ ἐν τῷ μεταξὺ διατρίβων ἐν τῇ σελήνῃ
κατενόησα καινὰ καὶ παράδοξα, ταῦτα βούλομαι εἰπεῖν.
πρῶτα μὲν τὸ μὴ ἐκ γυναικῶν γεννᾶσθαι αὐτούς, ἀλλ' ἀπὸ
τῶν ἀρρένων· [...]

22.13 : Καλὸς δὲ νομίζεται παρ' αὐτοῖς ἦν πού τις
φαλακρὸς καὶ ἄκομος ἦ, τοὺς δὲ κομήτας καὶ μυσάττονται.
ἐπὶ δὲ τῶν κομητῶν ἀστέρων τούναντίον τοὺς κομήτας καλοῦς
νομίζουσιν· ἐπεδήμουν γάρ τινες, οἱ καὶ περὶ ἐκείνων
διηγοῦντο. καὶ μὴν καὶ γένεια φύουσιν μικρὸν ὑπὲρ τὰ
γόνατα. καὶ ὄνυχας ἐν τοῖς ποσὶν οὐκ ἔχουσιν, ἀλλὰ πάντες
εἰσὶν μονοδάκτυλοι. ὑπὲρ δὲ τὰς πυγὰς ἐκάστῳ αὐτῶν κράμβη
ἐκπέφυκε μακρὰ ὥσπερ οὐρά, θάλλουσα ἐς ἀεὶ καὶ ὑπίου
ἀναπίπτοντος οὐ κατακλωμένη. ἀπομύττονται δὲ μέλι
δριμύτατον· κάπειδαν ἢ πονῶσιν ἢ γυμνάζωνται, γάλακτι πᾶν
τὸ σῶμα ἰδροῦσιν, ὥστε καὶ τυροὺς ἀπ' αὐτοῦ πηγνυνται,
ὀλίγον τοῦ μέλιτος ἐπιστάξαντες· ἔλαιον δὲ ποιοῦνται ἀπὸ
τῶν κρομμύων πάνυ λιπαρὸν τε καὶ εὐῶδες ὥσπερ μύρον.

Δραστηριότητες :

- Μπορείτε να ζωγραφίσετε τους κατοίκους της Σελήνης;
- Να γράψετε τα παράδοξα που κατασκεύασε η φαντασία του Λουκιανού;
- Να δημιουργήσετε και εσείς ένα δικό σας κείμενο παραδοξολογημάτων για όποιο θέμα θέλετε; (είτε δουλεύοντας σε ομάδες , είτε μόνοι σας;)
- Παρουσιάστε τις εργασίες σας στην ολομέλεια της τάξης

Γραμματική: Αναδιπλασιασμός: Παρακείμενος και υπερσυντέλικος ομαλός
(Ενεργητικής φωνής)

Συντακτικό : επιθετικοί προσδιορισμοί (παιχνίδι μετατροπής: από Κ δημιουργούμε
ΕΠ και το αντίστροφο με την παρουσία/ απουσία του ειμί/ εστί)

Ενότητα 12^η : Η θέση της γυναίκας

Από τον Οικονομικό του Ξενοφώντα:

[21] στεγνῶν δὲ δεῖται καὶ ἡ τῶν νεογνῶν τέκνων παιδοτροφία, στεγνῶν δὲ καὶ αἱ ἐκ τοῦ
καρποῦ σιτοποία δέονται: ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ τῆς ἐσθῆτος ἐκ τῶν ἐρίων ἐργασία. [22] ἐπεὶ
δ' ἀμφότερα ταῦτα καὶ ἔργων καὶ ἐπιμελείας δεῖται τά τε ἔνδον καὶ τὰ ἔξω, καὶ τὴν φύσιν,

φάναι, εὐθύς παρεσκεύασεν ὁ θεός, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τὴν μὲν τῆς γυναικὸς ἐπὶ τὰ ἔνδον ἔργα καὶ ἐπιμελήματα, <τὴν δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τὰ ἔξω>. [23] ῥίγη μὲν γὰρ καὶ θάλπη καὶ ὀδοιπορίας καὶ στρατείας τοῦ ἀνδρὸς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν μᾶλλον δύνασθαι καρτερεῖν κατεσκεύασεν: ὥστε τὰ ἔξω ἐπέταξεν αὐτῷ ἔργα: τῇ δὲ γυναικὶ ἦττον τὸ σῶμα δυνατὸν πρὸς ταῦτα φύσας τὰ ἔνδον ἔργα αὐτῇ, φάναι ἔφη, προστάξαι μοι δοκεῖ ὁ θεός.

ΣΗΜ: Το κείμενο να συνεξεταστεί με την εν. 4 «Ένα αντρόγυνο στην κλασική Αθήνα» από το βιβλίο *Αρχαία Ελλάδα , Ο τόπος και οι άνθρωποι*.

Πιθανές εργασίες προς τους μαθητές:

Παραβάλλετε τη Ναυσικά και την Πηνελόπη

Κάντε συγκρίσεις με τη γυναίκα του σήμερα.

Προκλητικές ερωτήσεις: «Τα ίδια άραγε συνέβαιναν στην Αθήνα και στη Σπάρτη;» (δείτε και την εν. 8 με τίτλο «Τεκνοποιία και εκπαίδευση στη Σπάρτη» από το βιβλίο *Αρχαία Ελλάδα , Ο τόπος και οι άνθρωποι*.)

Και κάτι ακόμα: υπάρχει διαφορά ανάμεσα σε αυτό που θεωρούσαν όλοι ότι συνέβαινε στην Αθήνα και σε αυτό που πραγματικά συνέβαινε (και συμβαίνει) μέσα στα σπίτια;

Γραμματική: Αναδιπλασιασμός: Παρακείμενος και υπερσυντέλικος ομαλός Μέσης φωνής

Συντακτικό : Διδασκαλία των επιρρημάτων και της λειτουργίας τους στο λόγο: πρώτη αναφορά σε επιρρηματικούς προσδιορισμούς